

drogmissbruk. Man kom därför att förhålla sig till de nya fenomenen på samma sätt som till heroinmissbruket. Och då uppstod det en situation där praktiskt taget alla narkotikapolitiska beslut och kampanjer stod i en uppenbar konflikt med den rådande verkligheten och därigenom aldrig nådde en stor del av narkomanerna.

De tre forskarnas otvetydiga styrka är deras gedigna empiriska grund. De visar med obestridd stringens att det rekreationella narkotikabruket har etablerats som en del av den brittiska ungdomskulturen. De tar upp det växande drogutbudet, de olika användarkategoriernas historia, köns- och klasstillhörighetens betydelse som en bestämmande faktor samt olika drogerfarenheter och -attityder. Dessutom synliggör de det problem som den missriktade diskursen skapat. De understryker att objektiv kunskap är den enda vägen till en förståelse av det nya drogfenomenets väsen. Likväl konstaterar de att samhället inte ännu på lång tid kommer att kunna möta nya fenomen utan de förvrängda diskurser som politiken och medierna har framkallat.

En brist i undersökningen är att tolkningarna av förändringens orsaker förblir relativt ytliga. Undersökningens syfte var visserligen inte

att studera de samhälleliga omvälvningarna, men läsaren saknar kanske ändå någon form av konsekvent analys av de processer som lett fram till nuläget. Å andra sidan är det brukligt inom rusmedelsforskningen att fokusera på själva problemet och de förändringar som där har skett, och att betrakta de samhälleliga förändringarna som ett separat forskningsområde.

Vidare kunde man ha väntat sig ett bredare kvalitativt perspektiv på själva narkotikabruket. Trots att det kvantitativa materialet klart och tydligt åskådliggör den för-

ändring som skett, hade det med ett så omfattande material varit möjligt att försöka skapa en noggrannare bild av den nya användarkulturens karaktär. Författarna ger en exakt definition av vad normaliserat narkotikabruk innebär, men det grundläggande begreppet i hela undersökningen, dvs. rekreationell (recreational), förblir odefinierat. Likafullt kan verket rekommenderas för dem som vill veta vad den nya typen av drogbruk och dess rekreationella kontext handlar om.

Mikko Salasuo

Översättning: Markus Sandberg

Kommer Internet att

uppmuntra eller bekämpa

beroende?

Tuukka Tammi & Teuvo Peltoniemi (eds.): Telematic Drug and Alcohol Prevention: Guidelines and Experience from Prevetnet Euro. A-Clinic Foundation, report series no. 33. Helsinki 1999. 110 p.

Hur kommer Internet och andra framsteg inom kommunikationsteknologin att påverka missbruk och beroende av olika rusmedel? Tänk på televisionens och hemdatorernas inflytande. Att bekämpa drog- och alko-

holmissbruk med hjälp av television och andra medier har varit ett genomgående tema ända sedan drogerna började betraktas som ett generellt samhällsproblem, dvs. såpass tidigt som på 1960-talet. Även om man under en

tid kritiserade Hollywood för att den inte bekämpade – utan snarare uppmuntrade – drogmissbruk har massmedierna i huvudsak varit emot droger och drickande bland ungdomar, och pro-AA och andra behandlingsprogram. Denna trend har accelererat under de senaste 10-15 åren.

De populära TV-serierna i USA är fulla av uppbyggliga berättelser om tillnyktrade alkoholister och narkomaner. I en rad filmer skildrar Amerikas mest kända skådespelare (Michael Keaton, Sandra Bullock, Nicholas Cage, Ben Stiller) beroendets fador och glädjen i att bli kvitt dem med hjälp av effektiva avvänjningsprogram. När ett program visar en drickande tonåring vet åskådaren att detta kommer att följas av en oundviklig katastrof, precis som koderna inom filmvärlden tidigare förutsatte att varje brottsling måste få sitt straff i slutet.

Ungdomarna har, kunde man ju tro, således upphört med att missbruka narkotika och alkohol – men icke! Det är mer korrekt att säga att ett visst bruk av illegala droger – låt vara att det går i vågor – är ett normalt inslag bland många unga vuxna, medan merparten av ungdomarna i Storbritannien, USA och Australien och många andra västländer någongång har provat på droger, liksom de flesta äldre tonåringarna i

dessa länder har varit berusade, och betydande minoriteter är det regelbundet. Anti-drog- och anti-alkoholinformationen har alltså inte omedelbart lett till att ungdomarna blivit avhållsamma. En möjlig förklaring till detta glapp mellan intention och resultat är för det första att massmedierna inte är någon bra kanal för spridning av alkohol- och drogfientliga budskap, för det andra att de versioner av budskapet som oftast används är de mest ineffektiva, och för det tredje att såväl bruk som missbruk av alkohol och narkotika är återspeglings av större och mer svårkontrollerbara sociala krafter än vad som är möjligt att påverka med hjälp av kampanjer i medierna.

Massmedier kan förvisso också uppmuntra till beroende, i synnerhet om vi med missbruk och beroende avser mer än enbart droger och alkohol. Som exempel kan nämnas att ungdomsfetma och därmed förknippade sjukdomar, t.ex. hjärt- och kärlsjukdomar samt vuxendiabetes, har ökat dramatiskt bland unga i USA och den övriga västvärlden. Trots att TV och andra medier regelbundet framför budskap om vikten av fysiskt välmående leder det stillasittande livet framför TV:n och hemdatorn, i kombination med konsumtion av snabbmat (som är oerhört exponerad i

TV-reklamen) till en motsatt verklighet. Dessutom kan ungdomars sätt att sitta fastklistrade vid TV, dataspel och Internet betraktas som en form av beroende.

Vi ser här sanningen i McLuhans påstående om att ”mediet är budskapet” – dvs. att själva mediet har större effekt än det specifika budskap mediet ifråga förmedlar. TV-tittandet är en passiv form av konsumtion, och förstärker det beroendeskapande sättet att förhålla sig till omvärlden. Datorer och Internet kräver obetydlig fysisk aktivitet men uppmuntrar i stället användarna till ett aktivt intellektuellt engagemang. Men även om de nya medierna är potentiellt stimulerande isolerar de ändå människor från omvärlden. Hur kommer alltså den interaktiva elektroniska eran att påverka ungdomars synsätt och relationer, och framför allt: deras mottaglighet när det gäller drog- och alkoholbruk respektive beroende?

Prevnet Euro – ett EU-projekt som omfattar fem länder – är en föregångare i att analysera och utnyttja Internets och andra telematiska mediers (t.ex. videokonferenser och telefonsamtal) roll i förebyggandet av alkohol- och drogmissbruk. Prevnet Euro består av olika projekt genomförda i Spanien, Finland, Sverige, Ne-

derländerna och Storbritanien. Resultaten sammanfattas i boken *Telematic Drug and Alcohol Prevention*. Utgiven i Helsingfors och redigerad av Tuukka Tammi och Teuvo Peltoniemi symboliserar rapporten kanske det skandinaviska, och i synnerhet det finska, perspektivet – en eventuellt naturlig följd av det djupa engagemang man i de nordiska länderna alltid har uppvisat när det gäller rusmedelsmissbruk, samt Finlands status som ett telefonsamhälle. I boken noterar man till exempel att det finns flere Internet-användare per capita i Norden än någon annanstans i världen, medan länderna i Sydeuropa på detta område är underrepresenterade.

Det tvärnationella perspektivet och öppenheten hos dem som leder Pevnet Euro gör att projektet har en bred uppläggnings. Ur en amerikansk synvinkel – där de flesta anti-drogansatserna i medierna består av både högljudd och hysterisk propaganda från The Partnership for a Drug-Free America, och där klassificeringen av missbruket som en sjukdom betraktas som en oomtvistad sanning – är boken oerhört fräsch i sin sensibilitet och socialpsykologiska orientering. Bland de faktorer som skyddar mot missbruk nämns t.ex. personliga kapaciteter, hobbyer och an-

dra intressen, medan man bland faktorer som kan locka till missbruk nämner social och psykologisk missanpassning och utslagning – tankegångar som skulle betraktas som vänster på den politisk-medicinska skala som tillämpas i USA.

Samtidigt nämner man emellertid som en riskfaktor att man börjar dricka som ung – en uppfattning som nog inte torde delas av speciellt många på annat håll i Europa. Författarna förefaller inte heller att veta hur man skall förhålla sig till de websidor och organisationer som försöker ändra på narkotikapolitiken. Ibland sätter man likhetstecken mellan dem som opponerar sig mot den restriktiva politiken och dem som uppmuntrar till drogbruk:

”... vissa sajter i USA ger rentav anvisningar om hur man kan syntetisera vissa droger..., tips om när man helst skall inta drogerna, hur man skall handskas med comedowns... Sajterna är ofta mer eller mindre politiska och diskuterar den aktuella lagstiftningen etc., och vissa är uttalade legaliseringsförespråkare ...” (s. 39)

I egenskap av medlem i Lindesmith Center, den ledande förespråkaren för en liberalisering av narkotikalagstiftningen i USA, och en som på sin egen web-sida (www.peele.net) har just material av ovanstående karaktär, undrar jag om

inte ovanstående beskrivning gäller också mig. Men om man ser till hur många auktoritativa röster i USA som efterlyser en omprövning av den nuvarande hårda strafflinjen ifråga om narkotikabrott, och hur man allt oftare på det internationella planet betonar folkhälsa framför straff, framstår nog boken som relativt konservativ när det gäller reformer inom narkotikapolitiken.

Men eftersom boken är en kollektiv produkt (även om man i vissa avsnitt anger författarnamnet – citatet ovan är t.ex. av Benest och Ruiz i det brittiska Pevnet-projektet), finns också skademinskings- och folkhälsoperspektivet representerat. Gregor Burkhardt, från The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) i Lissabon, skriver t.ex. att den avdelning inom EMCDDA som har till uppgift att begränsa drogefterfrågan också följer med de försök som görs att förebygga drogbrukets skadeeffekter och hjälpa dem som använder droger.

Boken är indelad i fyra avdelningar: en introduktion som beskriver ”telematiken” och deltagarna i Pevnet Euro, en allmän del som i ett vidare sammanhang beskriver sambandet mellan Internet och rusmedelsmissbruk och beroende, en del som består av praktiska råd ifråga

om telematisk prevention, och en kort sammanfattning (6 sidor) med rekommendationer för framtiden.

Det första egentliga kapitlet, med underrubriken "telematikens natur", behandlar frågor kring huruvida Internet kommer att ha en övervägande negativ eller positiv inverkan på folkhälsa och beroende. Till dessa hör att Internet är ett decentraliserat och i huvudsak oreglerat område, där de preventiva budskapen tävlar på mer eller mindre likvärdiga grunder tillsammans med sajter som uppmuntrar till narkotikabruk – "eftersom det förefaller inte bara omöjligt utan också inkorrekt att reglera de drogpositiva websidorna".

Till fördelarna med att använda telematik i sammanhanget hör att den är lättillgänglig och anonym. Även i samhällen där man ofta använder sig av psykoterapi – såsom i USA – söker sig den största delen av dem som har uppenbara rusmedelsproblem, och även andra emotionella och beteendemässiga problem, aldrig till behandling. Många av dem föredrar alternativ där de själva kan påverka tillgängligheten, graden av exponering och sin egen medverkan – allt sådant som utmärker Internet. Genom sin demokratiska karaktär ger nätet människor en möjlighet att själva reglera sitt bruk av narkotika och alko-

hol – givetvis inklusive alternativet att helt avstå från det. (Jag gjorde nyligen, tillsammans med Archie Brodsky, ett dokument där man skiljer mellan hälsosamma och ohälsosamma sätt att använda marijuana, <<http://www.peele.net/guidelines.html>> för en grupp som förespråkar legalisering av marijuana och som tidigare enbart hade uppmärksammat drogens positiva egenskaper). Ett fullt utnyttjande av telematikens kapacitet borde inriktas på individualiserade och interaktiva lösningar, vilket innebär att man tar hänsyn till behoven hos varje enskild individ. I själva verket innebär telematisk prevention ett helt nytt sätt att närma sig det individuella missbruket, eftersom den erbjuder människor sådan information och sådana färdigheter de själva värdesätter och aktivt försöker omsätta i sitt eget liv. De nya medierna kan med andra ord ersätta den didaktiska och propagandistiska modell som hittills dominerat inom preventionen. För de professionella inom missbrukarvården erbjuder tekniken helt nya möjligheter att få feedback och information om verksamhetens resultat och effektivitet. Den ger också yrkesfolk i branschen möjligheter till utbyte av information och en snabb spridning av de bästa metoderna.

Hela denna flytande och

demokratiska marknadsplats representerar en ny värld inom preventionen, men man måste nog tillstå att det bara är i några fall som Prevet Euro har dragit full nytta av det. Många sajter i medlemsländerna upprätthålls av myndigheter och olika grupper av nykterhets-, religiös och anti-drog-karaktär, med en retorik som tenderar att vara både traditionell och didaktisk. Men man har på sina håll, särskilt i Finland och Nederländerna, bättre kunnat utnyttja kapaciteten hos den nya tekniken. Där finns sajter med droginformation, frågesporter, länkar till olika experter och terapeuter, diskussionsföra m.m.

I bokens andra huvudkapitel skisserar man möjligheterna att på Internet skapa diskussionslistor, interaktiva informations- och testinstrument, konsultering och mediekampanjer. Men ger information om hur websidor och databanker skall designas – och ger t.o.m. råd ifråga om sidlängd, länkar, överföringshastighet, marknadsföring, besökarkontroll, sponsorskap och olika lockbeten – tillsammans med information om hur man arrangerar videokonferenser och telefonservice. De förra är ännu i huvudsak på planeringsstadiet, medan telefontjänsterna redan nu är såpass tillgängliga att de inte längre kan sägas tillhöra den futu-

ristiska värld boken ger sig ut för att beskriva.

Vissa av slutsatserna ter sig mer framåtblickande än andra. ”Innehållet måste komma före teknologin” [vilket ju förefaller att motsäga McLuhan], ”demokrati och jämlikhet utgör målen på lång sikt”, ”servicen måste vara innovativ och ge mervärde, dvs. skapa nya arbetsmetoder som hade varit omöjliga med traditionella metoder”, ”www förefaller att ge en möjlighet att bemöta ungas behov av en mångsidig, balanserad och pålitlig information om narkotika, [inklusive] lagstiftning och narkotikapolitik”. Man fråga sig givetvis om dessa målsättningar delas av alla, ens i den lilla grupp som utgör det tvärnationella projektet Pevnet Euro – för att inte tala om länderna i Östeuropa, den maktfullkomliga narkotikabyrå i USA (the U.S. Drug Czar’s office) och tredje världen (särskilt de konservativa länderna i Asien och Mellanöstern).

Även om sajterna på Internet tenderar att avspegla spe-

cifikt individuella, organisatoriska och kulturella ståndpunkter är internationaliseringen samtidigt en väsentlig aspekt på nätet – dvs. möjligheten att vidga horisonten. För det är ju, som dramatikern George Bernard Shaw en gång konstaterade, endast barbarer som ”tror att de sedvänjor som finns i deras stam och på deras ö också är naturens lag”. Också WHO/NIH:s tvärkulturella forskningsprojekt fann ju till exempel att det i motsats till vad man tidigare trott finns stora variationer, också inom Västeuropa, när det gäller sättet att definiera och förekomsten av drogberoende.

Pevnet Euro-gruppen bör få erkänsla för att den gör en skiss av hur narkotika- och alkoholpreventionen ser ut i en ny värld präglad av Internet och liknande medier. Det är emellertid sällan ett dokument av det här slaget så klart kan göra anspråk på att vara ett första steg som sannolikt mycket snabbt blir ersatt av andra – man kan nämligen förvänta sig att den bok som

skrivs om fem eller tio år kommer att beskriva helt andra aspekter av fenomenet, jämfört med dem som beskrivs här.

Å andra sidan kommer exakt samma frågeställningar beträffande drogernas och alkoholens roll i samhället, och statens rätt och skyldighet att ingripa gentemot de enskilda individernas drogkonsumtion, att fortsätta att ge upphov till både diskussion och missämja. Det innebär också att de frågor vi ställde tidigare – dvs. huruvida Internet och andra interaktiva medier kommer att främja eller förebygga användning av narkotika, hjälpa enskilda individer att på ett förnuftigt sätt reglera sitt eget rusmedelsbruk och främja folkhälsan – alla är sådana som också framtida generationer fortfarande kommer att brottas med.

Stanton Peele

Övers: redaktionen

For an English version of this review see <http://www.stakes.fi/nat>